

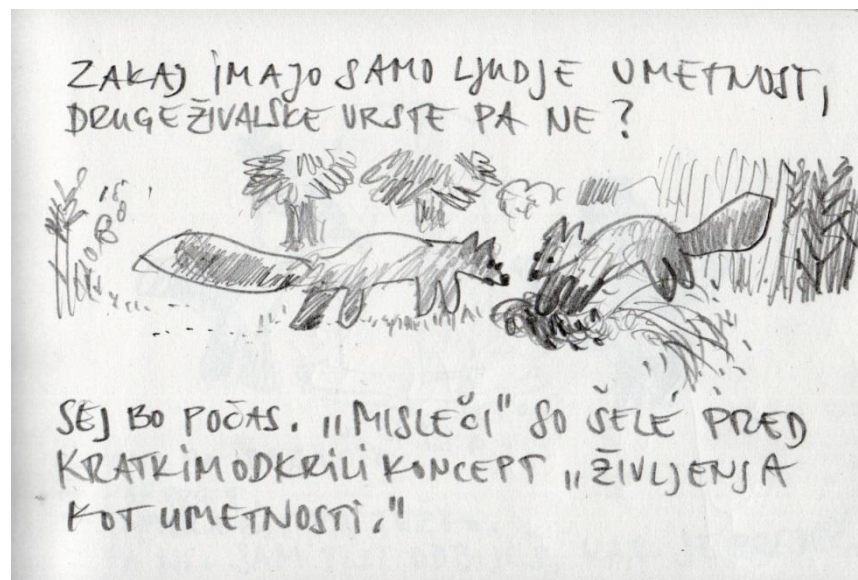
Robi Kroflič

*Osmišljanje sebe v svetu prek
umetniške izkušnje*

Gimnazija Idrija

Kulturni maraton (januar 2019)

Kako si lahko pomagamo z umetnostjo, če je umetniška
upodobitev življenja le subjektivno doživljanje
življenjske zgodbe ali celo popolna fikcija?

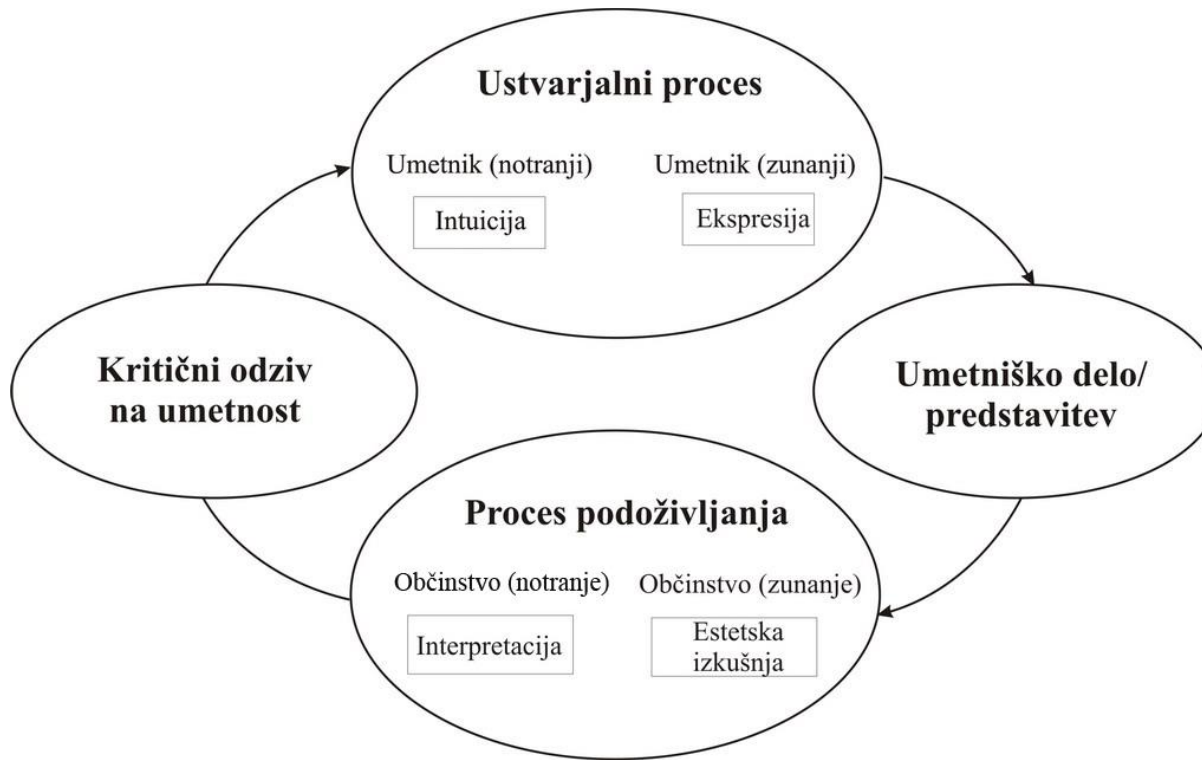
Zgodbe so sicer pripovedovane in ne živete - in vendar lahko z »branjem zgodb« vplivamo na svoje življenje in doživljanje sebe. Najkrajša pot do sebstva namreč vodi prek drugega (Ricoeur), saj oseba vzpostavlja zavedanje sebe in s tem občutek identitete tako, da vstopa v zgodbe drugih in hkrati z odgovornimi odločitvami kreira lastno življenjsko zgodbo.

(Kroflič, *Hermenevtika fotografske zgodbe*)

Struktura predavanja

- Kaj je umetniška izkušnja
- Posebnosti narativnega upodabljanja življenja kot zgodbe
- Kaj lahko pridobimo z umetniško izkušnjo – primeri vzgojnih učinkov ustvarjanja v umetniških medijih

Umetnost kot komunikacijska izkušnja

USTVARJALNI PROCES:
umetnik intuitivno upodablja
lastne eksistencialne dileme

PROCES PODOŽIVLJANJA:
interpretacija sporočila umetnine
je subjektivna in s tem
nepredvidljiva

Umetniško izkušnjo doživljamo kot ustvarjalci ali odjemalci
umetnine (gledalci, poslušalci, udeleženci v umetniškem dogodku)

Osnovna značilnost umetniške izkušnje

- Umetnina je *simbolna upodobitve eksistencialno ključnih življenjskih izkušenj* v različnih umetniških jeziki, ki jih zaznamujejo
 - *ustvarjalnost domišljije* (Kant, 1999)
 - *igrivost upodabljanja* (Gadamer, 2001)
 - *izkustveno* (Dewey, 1980), *induktivno* (Aristotel, 2005), *hermenevtično* (Gadamer, 2001) *spoznavanje sebe in upodobljenega sveta*.
- Umetniški dogodek je tudi *doživet način vstopanja v svet*, torej posebna življenjska praksa, v katero smo
 - *vključeni s celim telesom* (Merleau-Ponty, 2006) in s katero lahko
 - *spreminjamo/izboljšamo položaj sebe-v-svetu* (Pallasmaa, 2012).

- Če nam *tradicionalne poglede na dobro in zlo posredujejo pomembne bližnje osebe ali institucije, kakršni sta vrtec in šola*, so ključne *prosocialne izkušnje posledica naše želje po uglaševanju lastnih želja s pričakovanji in z odzivi bližnjih oseb...* Med posredovanjem tradicije prek razlag odraslih in lastno življenjsko izkušnjo je *doživeta predelava umetniške upodobitve konkretnega dogodka*, saj je na eni strani umetnina upodobitev vrlega ali izprijenega dejanja, na drugi pa naše sočutje z akterjem in dogodkom ustvarja *prototip imaginarne izkušnje*. In pri tem se povežeta etična in estetska dimenzija – moralna presoja s poetičnim kreiranjem novega odziva na eksistencialno situacijo. (Kroflič, *Hermenevtika fotografske zgodbe*)

Posebnosti narativnega upodabljanja življenja kot zgodbe

- Dostop do temeljnih vrednot in moralnega presojanja (Nussbaum, MacIntyre)
- Vstop v svet drugega kot drugačnega (Levinas, Meretoja)
- Uvid v narativno strukturo lastnega življenja in identitete (Ricoeur, Kearney)

- Dostop do temeljnih vrednot in moralnega presojanja (Nussbaum, MacIntyre)
 - Nasprotje med filozofijo in literaturo je nasprotje med abstraktno univerzalno teoretično formulo ter naracijo, pripovedjo
 - Primeri, ki jih uporablja literatura, so po svoje iste vrste kot življenjska praksa, le da so pravzaprav še poučnejši; življenjska praksa je omejena na naš izkustveni horizont, literatura pa te omejitve ne pozna in naš izkustveni horizont širi, tako da nam omogoča dostop do izkustev (drugih)
 - Etično ravnanje omogočajo
 - zaznavna občutljivost (ki jo omogoča pozitivno pripoznanje tistega, ki pripoveduje zgodbo)
 - empatija (potopitev v položaj upodobljenega junaka)
 - simpatija (sočustvovanje z njegovo zlo usodo)
 - pripovedna in bralska domišljija – imaginacija (zmožnost zamišljanja bolj pravičnih odločitev)
 - Branje literature (in drugih umetniških objektov) je etična praksa

- Vstop v svet drugega kot drugačnega (Meretoja)
 - Ni čistih, surovih izkustev, temveč so ta vselej posredovana preko razumevanja, prek interpretacije, ki je oblikovana pripovedno
 - Umetniške pripovedi
 - Kultivirajo in razširjajo naš čut za možno
 - Prispevajo k osebnemu in kulturnemu sporazumevanju
 - Nudijo etični način razumevanja drugih življenj in izkustev v njihovi singularnosti, brez subsumiranja na idejo obče človečnosti, kakor jo razumemo sami
 - Razvijajo naše zavedanje perspektivnosti in našo zmožnost za pespektivnost
 - Delujejo kot oblika etičnega prevpraševanja
 - Klasičen pogled na naracijo izpostavlja njeno zmožnost reprezentacije realnosti, ki jo je mogoče deliti v skupnosti, narativna hermenevtika pa naracijo definira kot (re)interpretacijo izkušenj, ki naj bi povečala prostor možnosti za različno delovanje, mišljenje, zamišljanje

- Uvid v narativno strukturo lastnega življenja in identitete (Ricoeur, Kearney, Levinas)
 - Sebstvo je obleka, sešita iz pripovedovanih zgodb, saj je najprepričljivejši odgovor na vprašanje, kdo je avtor oziroma akter, da povemo njegovo zgodbo
 - Narativno sebstvo vključuje nenehen proces stalnosti in zanikanja, ki zahteva imaginacijo, v kateri so povezani različni horizonti preteklosti, sedanosti in prihodnosti; človeški subjekti smo obsojeni na stalno nalogo reinterpreteriranja v kontekstu novih in starih zgodb, ki jih pripovedujemo o sebi
 - Pustiti se nagovoriti obličju drugega, ki je drugačen od mene, je pred-etični pogoj moralnega dejanja
 - Odgovor obličju drugega me vzpostavi kot moralni subjekt
 - Prek refleksije drugosti bližnje osebe se lahko dejavno soočimo z drugostjo v jedru lastne osebe, namesto da to drugost označimo za tujo, sovražno, „grešnega kozla“ za naše težave

Kaj lahko pridobimo z umetniško izkušnjo?

- Ustvarjanje in uživanje v lepem
- Narativni način doživljanja in upodabljanja sveta ter ustvarjanje novih izraznih možnosti (metafora)
- Hermenevtično razumevanje življenja, dostop do pomenov (smisla) in katarza
- Kritične samoreprezentacije subjektivnosti
- Subjektiviran vstop v svet in ontološki angažma

A 6x6 grid of 36 small images. The images are diverse, featuring autumn leaves in various colors (orange, red, yellow, brown), flowers (pink daisy, orange dahlia), children in colorful clothing (pink, blue, orange), playground equipment (slides, swings, a red car), and other seasonal items like a blue egg, a yellow car, and a red car. The images are arranged in a grid, with some showing close-ups of objects and others showing wider scenes.

Metafora in ustvarjanje novih izraznih možnosti

JAZ KOT/MOJ PRIJATELJ KOT...

“JAZ SEM KOT ROŽICA, ZATO KER SEM TAKO MEHKA.”

“JAZ SEM KOT SMREKA, KER IMAM PO ROKI KOCINCE.”

“ERIN JE KOT LIPOVI CVETOVI, KER IMA TAKO NEŽNE LASE.”

“ERIN JE KOT VRBA, KER JE VEDNO TAKO ZVITA, KER VEDNO NAGAJA.”

“ERIN JE KAMENA STRELA, KER SE TAKO SVETI PO OBRAZU. NAMAZANA JE S KREMO.”

© Vrtec Vodmat

“JAZ SEM KOT MARJETICA, ZATO KER RASTEM.”

“JAZ SEM KOT PESKOVNIK, KER SE RADA IGRAM.”

“TEJA JE KOT BREZA, ZATO KER JE VČASIH UŽALJENA IN TAKRAT POVESI GLAVO.”

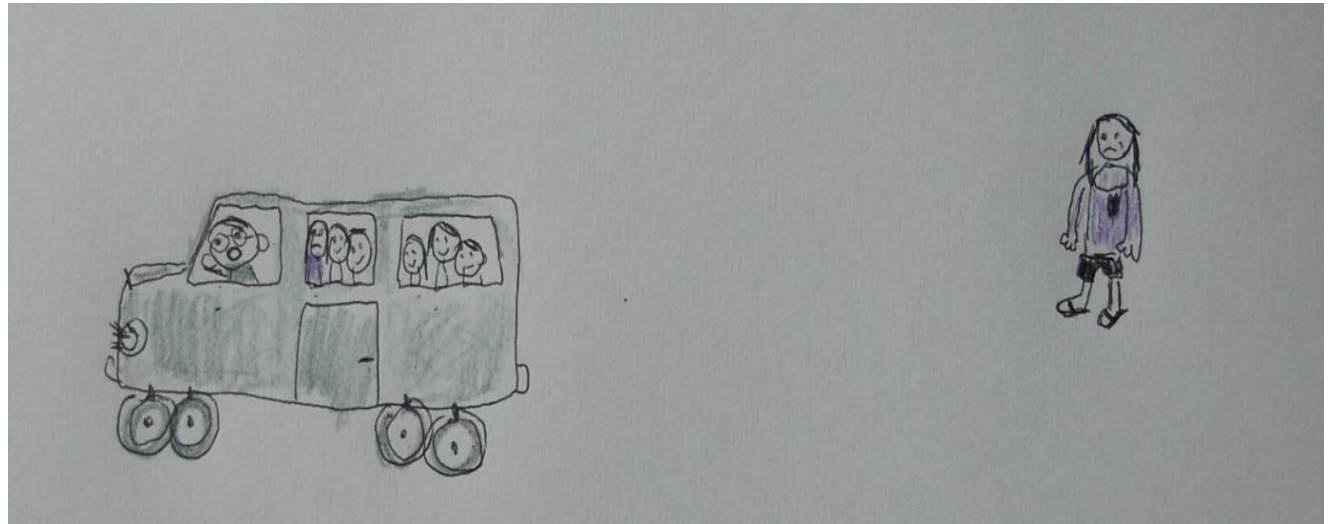
“TEJA JE KOT SMREKA, KER PIKA. IMA KOCINE PO NOGAH.”

Metafora in ustvarjanje novih izraznih možnosti

Hermenevtično razumevanje življenja, dostop do pomenov (smisla) in katarza

Kritične samoreprezentacije subjektivnosti

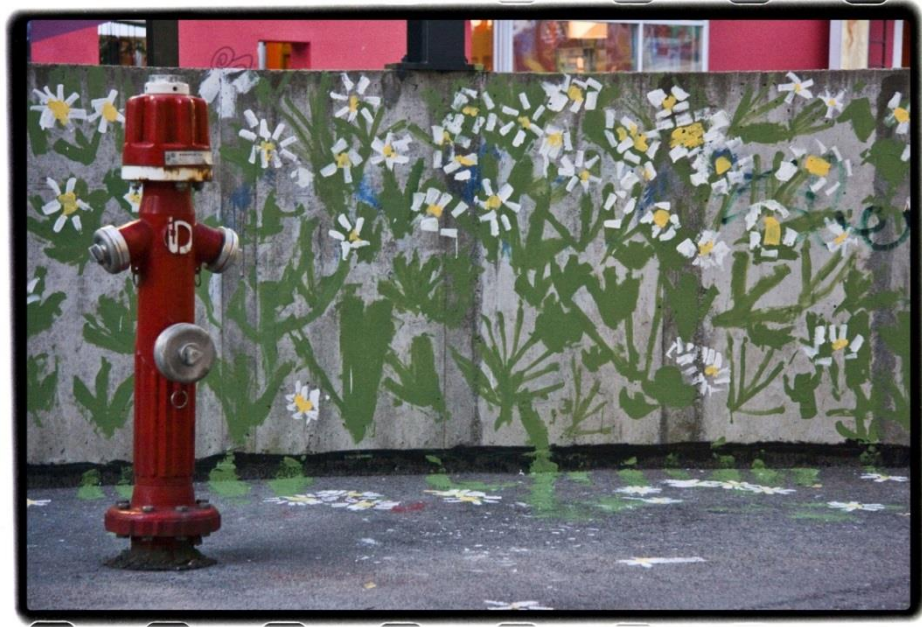
© Nino Rakovič

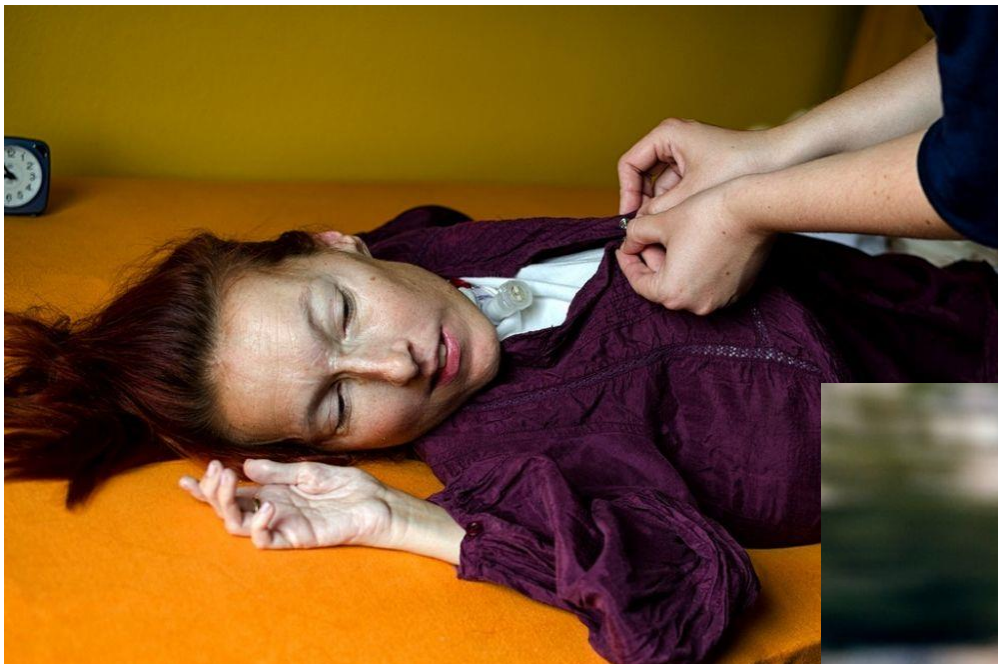
Subjektiviran vstop v svet in ontološki angažma – Virtualni vrtovi

© Vrtec Vodmat

Družbeni angažma

© Klaudija Poropat – iz
razstave Osebna asistenca
je naša eksistenca

© Klaudija Poropat – iz
razstave Osebna asistenca
je naša eksistenca

Zaključek

- Dokler smo vzgojo razumeli kot discipliniranje za poslušen vstop v družbeno tradicijo, je tudi umetnost (vsaj tista, ki smo ji pripisovali pozitiven pedagoški pomen) lahko bila razumljena predvsem kot prenašalka *tradicionalnih moralnih nauk*.
- Ko pa vzgojenost ločimo od discipliniranosti, se človečnost gradi na oblikovanju *skupnega čuta za temeljne vrednote, takta za praktično delovanje*, kot nam ga narekuje moralni čut, in *sodb okusa*, ki nam omogočajo uživati v estetskih pojavih (lepem). V tem kontekstu se pojavi *ideal umetnosti zaradi umetnosti* (H. G. Gadamer), ko umetnost kot jedro humanistične vzgoje ne potrebuje opravičil v smislu doseganja uporabnih kompetenc, saj je umetniška izkušnja razumljena kot paradigma dobrega življenja (Koopman).

»Zagovorniki umetnosti bi se morali upirati zahtevi, da morajo umetnost opravičevati s termini 'koristi'. Na vprašanje 'Zakaj so umetnosti dobre?' bi morali odgovarjati z naslednjim odgovorom: 'Dobre so za življenje.' Ali še boljše, 'Dobre so za nič. So namreč dobro življenje samo.'« (Koopman 2005, *Art as Fulfilment: on the Justification of Education in the Arts*, str. 96)